

## חיי עולם נטע בתוכנו – חיי יום ויום וקביעות הלימוד

אילפא ורבי יוחנן הוו גרסי באורייתא, דחיקא להו מילתא טובא, אמרי: ניקום וניזיל וניעבד עיסקא, ונקיים בנפשין אפס כי לא יהיה בך אביון. אזלו אותבי תותי גודא רעיעא. הוו קא כרכי ריפתא.

אתו תרי מלאכי השרת, שמעיה רבי יוחנן דאמור חד לחבריה: נישדי עליהו האי גודא ונקטלינהו, שמניחין חיי עולם הבא ועוסקין בחיי שעה! אמר ליה אידך: שבקינהו, דאיכא בהו חד דקיימא ליה שעתא.

רבי יוחנן שמע, אילפא לא שמע. אמר ליה רבי יוחנן לאילפא: שמע מר מידי? – אמר ליה: לא. אמר: מדשמעי אנא ואילפא לא שמע. שמע מינה לדידי קיימא לי שעתא.

אמר ליה רבי יוחנן: איהדר ואוקי בנפשאי כי לא יחדל אביון מקרב הארץ. רבי יוחנן הדר, אלפא לא הדר.

עד דאתא אילפא – מליך רבי יוחנן.

אמרו לו: אי אתיב מר וגריס לא הוה מליך מר.

אזל תלא נפשיה באסקריא דספינתא, אמר: אי איכא דשאל לי במתניתא דרבי חייא ורבי אושעיא ולא פשטינא ליה ממתניתין נפילנא מאסקריא דספינתא וטבענא...

## הקדמה לספר מרגליות הים

מהסיפור המעניין ההוא למדים אנחנו כמה החשיבו את אילפא עד שהקדימוהו לר' יוחנן בנקטם "אילפא ור' יוחנן" אילפא קודם ואמרו שאם היה אילפא יושב באהלה של תורה ולא היה יוצא למיעבד עיסקא אותו היו ממליכים בהיותו גמיר טפי מר' יוחנן [רש"י שם] ור' יוחנן עצמו תיאר את חבירו זה "מר" וגם אחרי כל סביבותיו כאשר הדר הראה שאם כי עבד עיסקא גריס טפי מניה [רבינו חננאל ורש"י שם].

אבל ר' יוחנן הדר חזר ממחשבתו ליעבד עיסקא כי ר' יוחנן הוא שדרש הכתוב [דברים ל' יג] ולא מעבר לים הוא לאמר מי יעבור לנו אל עבר הים ויקחה לנו וישמיענה אותה ונעשינה כי לא תמצא לא בסחרנים ולא בתגרנים [עירובין נ"ה א] והוא שאמר איזה תלמיד חכם? כל שהוא מבטל עסקיו מפני משנתו. ובכן בהיותו בימי עלומיו צורבא מרבנן, תלמיד יושב לפני רבותיו, מכר כל נכסיו ונחלותיו ירושת אבותיו למען התפרנס כל אותן השנים, את כל הון ביתו נתן באהבה שאהב את התורה. גבר רב פעלים זה שלא הלך ארבע אמות בלי תורה [יומא פ"א א] ישב לרגלי רבותיו כל עודם בחיים, וכל עוד היה חזקיה רבו בחיים לא היה ר' יוחנן בעל ישיבה ואך אחרי עלות רבותיו לחיי עד יסד ישיבתו הגדולה אשר עמד בראשה, ותהי תורתו לא לבד חיי שעה לו לבדו כי אם חיי עולם.

אילפא כנראה לא היה לו מה למכור, לא ירש נחלת שדה וכרם ומבלי אמצעים שיאפשרו לו ולביתו לחיות עד הימים שבהם יהיה ראוי להוראה הוכרח לפנות גם לעסקים ולומר טוב תורה עם דרך ארץ...

ואם לא הרשתו עתו לאילפא להרביץ תורה בקביעות עם חברים מקשיבים ותלמידים הגונים, הנה בחר באמצעי אחר שתהיה תורתו חיי עולם בכתבו עלי ספר דברי תורתו שהעלה בעתותיו שקבע לתורה אם היום היה למלאכה במסחר או במשרד הנה לילותיו הקדיש למשמר והקנה לו לחבר לרשום בפנקסיו מאשר העלה בלמודיו.

ועלתה לו לאילפא שהגו חכמי ישראל בספריו, ראה מנחות ע' ע"א כתוב אפנקסיה דאילפא כו', ובירושלמי מעשרות פ"ב ה"ד אמר ר' יונה אשכחתינהו כתוב בפנקסיה דחילפי כו'. וחבירו הגדול ר'

יוחנן למד מדבריו ואמר שמועות משמו, ראה בבלי זבחים כ' ע"א והלאה שם כ"א א, ירושלמי תרומות ספ"א, חלה פ"ב ה"ה, ושבת פ"ז ה"ג.

אמנם לא מלך, אבל אילפא אינו חפץ כלל למלוך, געגועי אילפא הן ללמוד וללמד לעשות אונים לתורה לשאוב ממקורות ראשונים ולהשקות צמאים לדבר ה' בשיחות חברים ובפרסום דברי תורה שכתב בפנקסיה.

### תוספות ברכות יא: ד"ה שכבר

וא"ת מאי שנא מסוכה שצריך לברך על כל סעודה וסעודה לישיב בסוכה. וי"ל דשאני תורה שאינו מייאש דעתו דכל שעה אדם מחוייב ללמוד דכתיב והגית בו יומם ולילה והוי כמו יושב כל היום בלא הפסק. אבל אכילה בסוכה יש שעה קבועה.

### חכמת אדם הקדמה

אמר המחבר כבר מילתא אמורה בהקדמה לחיבורי חיי אדם מה ראיתי על ככה לחבר חיבורי ורוב התועלת המגיע ממנו ובמה אכף ואקדם להודות ולהלל לשמו הגדול ברוך הוא שזיכני לתור המעלה הזו ולהיות ממזכה הרבים וחיבורי חיי אדם כבר נתקבל ונתפשט בכל המדינות ותורתי בפיהם יש קהילות שקבעו ללמוד בו עם בעלי בתים ותלמידים אשר עדיין לא הגיע זמנם להבין דברי קדשו של השולחן ערוך ויש שלומדים השולחן ערוך וחוזרים חלילה בחיבורי ובעיני ראיתי שכמה שלא הגיעו למדה זו להבין דברי השולחן ערוך והאחרונים מעצמן ולמדו מקודם בחיבורי ומזה הבינו דברי השולחן ערוך והאחרונים על בוריים, וכאשר ראו רבים וכן שלימים ומהם מופלגי תורה כי ה' נתן לי לשון למודים להמתיק כל דין ודין בטעמו ונימוקו ובלשון קל להבין מאד בקשו ממני לחבר חיבור כזה על שולחן ערוך יורה דעה למען תהיה תורת ה' בפי הכל שגם בעלי בתים שאין להם פנאי לעסוק ביורה דעה יוכלו להנות מאורו ולהוציא הטעות מלבם המורגל בפומא דאינשי שחלק היורה דעה הוא שייך לרבני מורי צדק.

כללו של דבר ידעתי בעזרת ה' כי כולם יודו שחיבור הזה הוא תועלת גדול לאנשים כערכי וכל שכן לפחותים ממני וכל שכן לבעלי בתים והדרים בעיירות קטנות ואין להם מורה אם הוא למדן אף שאינו בקי בשולחן ערוך יכול למצוא הדין שיצטרך בקל גדול על ידי לוח הסימנים. והנה ידעתי כי יתלחשו עלי ויאמרו הגם שאול בבביאים הלא זה האיש ידענו בו שהיה מסוחר ארץ פרנקפורט ולייפסיג יותר מט"ו שנים ותורתו אימת נעשית והתורה העידה לא מעבר לים הוא שאינה מצויה לא בתגרנין ולא בסחרנין. דע לך אחי כי נסיעתי למרחקים לא היה לקבץ עושר חלילה יעיד עליו אדון הכל רק לפרנס בני ביתי וירושא היא בידי מאבותי הקדושים הלא הוא אדוני אבי זקני הרב הגדול המפורסם בדורו לצדיק תמים מורינו הרב שמואל בעל המחבר ספר נחמות ציון חתן הגאון מוה"ר יחיאל מיכל אב"ד דקהילת קודש שאטלאנד פלך עיר דנציג ולרוב צדקתו נתגלה לו משמים בשנת תס"ט שנה אחת קודם שהתחיל הדבר רחמנא ליצלן ונרדם בלימודו על הספר ובאה אמו זקנתו שהיתה צדקת גדולה ואמרה לו דע בני שנגזר דבר רחמנא ליצלן והרבה טרחנו לבטל ולא הועיל על כן צא מן העיר ולמחר גילה זאת וניצולו כל השומעים לו. זה היה דרכו כל ימיו לא נהנה מהתורה והיה לו עשרה בנים וכלכל אותם בכבוד ביגיע כפו והיה דורש תמיד לרבים בדברי מוסר ובצע כסף לא לקח גם אני הלכתי בעקבותיו ולא זזה הוראה מתוך ביתי זה יותר מעשרים שנה ולא נעשה דבר גדול בקהילתנו בלתי הסכמתי לא בכסף ולא במחיר עד זה שנתיים שמטה ידי והייתי מוכרח לקבל עלי עול הוראה בקבלת פרס שהתירה התורה לתלמידי חכמים בזקנותם. וברוך אשר עשה לי הנפש הזה מעודי שלא לאהוב ממון.

ודע לך אחי כי לימוד התורה היא פעולת הנפש ותולדותיה וכמו שאמרו זכרונם לברכה על האשה שאם אין דעתה להינשא וישבה עשר שנים בלא בעל לא תלד עוד ואם דעתה להינשא לאיש אף שישבה שנים הרבה בלא בעל אף על פי כן נשאר כח הלידה בנפשה וכאשר נשאת תלד כך האיש הישראלי אם יעזוב את התורה ומייאש ממנה אזי גם היא מרחקת ממנו ולא נשאר בנפשו עוד כח הלידה אבל אם אין דעתו נעזבה רק מחמת אונס אי אפשר לו ללמוד ולדבק בה ח"ו שתתרחק ממנו רק שתשב באלמנותה ומצפה להינשא עוד אליו ונשאר הכח בנפש. כן אומר אני על עצמי הגם שנסעתי למרחקים והייתי סוחר אף חכמתי עמדה לי כי בנסיעתי לדרך דעתי עליה ובישיבתי בחנות

דעתי עליה ותייתי לי שאפילו בשעת משא ומתן פעמים הרבה היה דעתי עליה בהרהור פירוש או קושיא ובפרט בששה מצוות עשה שכתבתי בחיי אדם כלל א'. וקיימתי בעצמי אל תעזביה ותצרך...

כן אני קורא עלי ים אמר אין עמדי שאף שבלתי ספק שבעת נסיעתי נשכח ממני הרבה אבל היא היה רק בגדר אשיב אין עמדי אבל אחר יישוב דעת ברוך ה' הוחזר לי אבידתי. ויעידו עלי הסוחרים שאפילו בעת נסיעתי בלייפסיג לא מנעתי ליקח עמי גמרא ומקרא ומשנה ואפילו בשעת יריד כמעט שלמדתי בכל יום דף וחצי גמרא חוץ משניות וחיי ראשי שאין אני כותב זאת להתגאות ולהתפאר כי מה אני ומה חיי ואם רבי יוחנן בן זכאי אמר אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת וכל שכן אם ילמוד מעט דמעט אשר כל אחד מחויב בזה, וכי יש התפארות שמניח תפילין בכל יום כך החיוב ללמוד בכל יום כדכתיב ובלכתך בדרך ואני כותב זה רק לידע ולהודיע שטועים מאוד הסוחרים כשהם על הדרך ובפרט בשעת יריד אומרים בדרך הלצה כיון שנעשה (מעס) פטור מן המצוות חלילה לא זהו דרך התורה כמאמר ר' טרפון ואי אתה בן חורין להפטר ממנה וחייב זה הוא בכל עת וזמן כדכתיב בשבתך בביתך ובלכתך בדרך, ואולי ממני ילמדו בני ויוצאי חלצי אם אפילו אחד מאלף ויהיה לי לזכות קצת.